Bijlage wettelijk kader energietransitie
(24-0087831)

De taken en instrumenten energietransitie hebben hun basis in verschillenden wetten.
Dat zijn:
-de Omgevingswet;
-de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wet GIW);
-de Wet collectieve warmte (Wcw);
-de Electriciteitswet;
-de Gaswet en
-de projectprocedure geborgd in de Omgevingswet.

De stand van zaken rondom de besluitvorming over deze wetten en de veranderingen voor de taak en instrumenten van de gemeente zijn in deze bijlage opgenomen.

De gemeente is aangewezen als regisseur van de openbare ruimte via de Gemeentewet.
De taken zijn nader uitgewerkt in de Omgevingswet die in 2024 van kracht is geworden.
De Omgevingswet geeft aan dat de gemeente de bevoegdheid heeft om een omgevingsplan vast te stellen. In het omgevingsplan staan in ieder geval regels die nodig zijn voor 'een evenwichtige toedeling van functies aan locaties' (art. 4.2 lid 1 Ow).
De Omgevingswet schrijft voor dat er regels moeten komen voor een evenwichtige toedeling van functies aan locaties. Dat geldt ook voor de ondergrondse openbare ruimte.
Als gemeente moeten we ruimtereserveringen voor energie borgen.

In de Elektriciteitswet en de Gaswet krijgt de gemeente ook taken als regisseur van de openbare ruimte, dus ook de ondergrondse openbare ruimte. Daarin staat dat gemeente ruimtereserveringen voor energie duidelijk moeten hebben en de ruimte hiervoor moeten borgen.
De regierol wordt overigens versterkt in de Energiewet.
Gemeente krijgt een coördinerende taak rond de energietransitie. Dat gaat verder dan de huidige rol van waarin we afwachten en initiatiefnemers laten uitvoeren en het ook zelf laten betalen.
Dit zal met invoering van de nieuwe wet onder het minimale niveau zakken.

In de Gemeentewet is de taak vastgelegd om ruimtelijke reserveringen voor de gemeentelijke warmte infrastructuur op te nemen in het omgevingsplan en regie te voeren op de ondergrondse openbare ruimte.

Gemeente heeft ook de wettelijke taak om ruimtereserveringen afkomstig van het Rijk in het omgevingsplan op te nemen.
De Rijksoverheid coördineert de besluitvorming van energieprojecten met een nationaal belang.
De minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK) is hiervoor verantwoordelijk.
De basis voor de inpassing binnen de gemeente is opgenomen in de projectprocedure die in de Omgevingswet is vastgelegd.

De aanwijsbevoegdheid om wijken van het aardgas af te halen is opgenomen in de (Wet GIW).
Op 23 april 2024 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het Wetsvoorstel Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wet GIW). Het wetsvoorstel vereist nog de goedkeuring van de Eerste Kamer. Het streven is dat de wet van kracht wordt op 1 januari 2025.

De Wet GIW verleent gemeenten de bevoegdheid om gebieden aan te wijzen die aardgasvrij moeten worden en over moeten gaan op duurzame warmtevoorzieningen. Het recht op aardgas wordt vervangen door een recht op warmte.
Gemeenten krijgen de regie bij het kiezen van het beste warmtealternatief per wijk en bij het vaststellen van het moment van afkoppeling van aardgas.
Door per gebied of wijk aan de slag te gaan, kunnen gemeenten samen met bewoners, gebouweigenaren en partners een zorgvuldig proces doorlopen. Hierin maken ze een afweging over wat per wijk het beste warmtealternatief is en wanneer woningen en gebouwen niet langer met aardgas worden verwarmd. De wet borgt ook dat woningeigenaren keuzevrijheid hebben om te kiezen voor een eigen duurzaam en aardgasvrijalternatief.

Zoals afgesproken in het Klimaatakkoord heeft gemeente Westland in 2021 een transitievisie warmte opgesteld, waarin is aangegeven welke wijken tot en met 2030 onder regie van de gemeenten zullen worden verduurzaamd.
Met ingang van de Wet GIW gaat de transitievisie warmte gelden als een verplicht programma onder de Omgevingswet. De naam verandert dan in warmteprogramma.
In het warmteprogramma geven de gemeenten aan welke wijken de komende 10 jaar zullen worden verduurzaamd en/of de aanwijsbevoegdheid wordt ingezet.
Gemeenten moeten het warmteprogramma vijfjaarlijks herijken en laten vaststellen door het college van burgemeester en wethouders, voor het eerst op uiterlijk 31 december 2026. Het warmteprogramma moet voldoen aan alle eisen van de Omgevingswet en de Wet GIW.

Warmtetarieven
De Wet GIW bevat wijzigingen in de tariefbepaling voor warmte, met als doel de kosten voor bewoners en woningeigenaren te verlagen. Deze wijzigingen waren oorspronkelijk onderdeel van de Wet collectieve warmte (Wcw), maar worden nu opgenomen in de Wet GIW in de hoop dat ze eerder van kracht kunnen worden. De Wcw moet nog door beide Kamers worden behandeld, recent heeft de Raad van State advies gegeven over het wetsvoorstel.
In de Wcw wordt aangegeven dat de warmtenetten (distributie) in de gebouwde omgeving voor minimaal 51% in handen moet zijn van overheden. Deze eis komt voort uit de wens publiek te kunnen sturen op de fasering en uitrol van de warmtenetten.
Voor het Westland is dit met Warmtenet Westland al het geval.